

Odpovědnost manažerů za opožděné podání insolvenčního návrhu po 1. lednu 2012

JUDr. MICHAL ŽIŽLAVSKÝ

Český insolvenční proces vykazuje nízkou výtěžnost pro věřitele. Většina firem, které se nacházejí v úpadku, podává opožděné insolvenční návrhy.¹ Insolvenční řízení je zahájeno až v době, kdy existuje extrémní nepoměr mezi závazky a majetkem firmy.

Stalo se pravidlem, že **společnost, která má potíže, prohospodaří svůj majetek, a teprve poté podá insolvenční návrh. Prázdna firemní skořápka nepřinese věřitelům uspokojení pohledávek.**

Management firmy mnohdy vědomě vstupuje do nových

obchodních závazků a přijímá plnění, o kterém ví, že je nezaplátí. Vytlučká klín klínem. Platí splatné závazky na úkor růstu nesplatných závazků. Zastírá vnější projevy úpadku firmy, zatímco její skutečný úpadek skrytě roste. Po zahájení insolvenčního řízení lze jen konstatovat, že na operačním stole již neleží pacient, ale mrtvola. Vytváří se druhotná platební neschopnost a roztáčí se smrtící dluhová spirála.

Do 31. prosince 2011 musí management firem podat insolvenční návrh pouze v případě *zjevného* úpadku. **Od 1. ledna 2012 přichází změna, která zavádí povinnost manažerů podat insolvenční návrh i v případě *skrytého* úpadku.** Jde o povinnost podat návrh i tehdy, když souhrn všech závazků firmy (splatných i *nesplatných*) převyší hodnotu jejího majetku. **Porušení povinnosti podat včas insolvenční návrh je spojeno s tvrdou osobní odpovědností manažerů.** Jde o civilní odpovědnost za škodu i trestní odpovědnost. Optimista by řekl, že to změni insolvenční řízení z pitevný na operační sál.

ZJEVNÝ A SKRYTÝ ÚPADEK

Insolvenční zákon zná dvě formy úpadku. První je označována jako platební neschopnost a týká se všech dlužníků. Druhá dopadá pouze na právnické osoby (zejména obchod-

¹ Viz statistiky na <http://www.insolvennci-zakon.cz/expertni-skupina-s22/statistiky.html>. Statistiky ministerstva spravedlnosti udávají vysoký podíl dlužnických insolvenčních návrhů oproti návrhům věřitelů. Odhlédneme-li od návrhů fyzických osob, spojených s oddlužením, v roce 2010 bylo podáno 60 % (3629) dlužnických a jen 40 % (2405) věřitelských návrhů. V prvním pololetí roku 2011 bylo podáno 49 % (1573) dlužnických a 51 % (1641) věřitelských návrhů. Hlavní problém nespočívá v tom, že dlužníci na sebe nepodávají insolvenční návrhy, ale v tom, že je podávají opožděně.

ní společnosti) a fyzické osoby – podnikatele² a je označována jako předlužení. Předlužení se netýká spotřebitelů, ale jen firem, které jsou povinny vést účetnictví nebo daňovou evidenci. Účetnictví a daňová evidence také představují základní zdroj informací o firemním úpadku.

Změna, účinná ode dne 1. ledna 2012, nedopadá na obsah pojmu platební neschopnosti (obecného úpadku), ani pojmu předlužení (firemního úpadku). Platební neschopnosti se i nadále rozumí situace, kdy má dlužník více věřitelů a není schopen plnit své peněžité závazky po dobu delší než třicet dnů po lhůtě splatnosti.³ O předlužení jde nadále tehdy, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku.⁴

Dnem 1. ledna 2012 však dochází k zásadní změně v tom, že v případě firemního úpadku (předlužení) vzniká manažerům povinnost podat insolvenční návrh, kterou měli do té doby jen v případě obecného úpadku.

Obecný úpadek (platební neschopnost) věřitelé *vidí*. Poznaj, že jim dlužník neplatí splatné závazky.⁵ Mají reálnou možnost řešit situaci podáním vlastního, věřitelského insolvenčního návrhu. Obecný úpadek lze z tohoto pohledu označit za *zjevný* úpadek. Management firmy věřitele má stejnou možnost a tedy stejnou odpovědnost za řešení tohoto stavu jako management firmy dlužníka.

Firemní úpadek (předlužení) oproti tomu věřitelé *nevidí*. Věřitel zpravidla nezná celkovou ekonomickou a majetkovou kondici firmy dlužníka. Může jen odhadovat, zda mu dlužník uhradí pohledávku, splatnou v budoucnu. Firemní úpadek lze proto označit za *skrytý* úpadek. Management věřitele nemá stejnou možnost, a nemůže tedy mít stejnou odpovědnost za řešení tohoto stavu jako management dlužníka. **V případě skrytého úpadku dopadá plná odpovědnost za jeho řešení na manažery firmy dlužníka. Pokud ukrývají kostlivce ve skříni, musí sami ze svých prostředků nahradit věřiteli škodu, kterou mu tím způsobí, a mohou nést také trestní odpovědnost.**

VNITŘNÍ A VNĚJŠÍ ODPOVĚDNOST

Firmy mají stejnou povinnost jako nepodnikatelské subjekty (spotřebitelé) podat insolvenční návrh v případě *zjevného* úpadku. Dnem 1. ledna 2012 jim k tomu vzniká nová povinnost podat návrh i v případě *skrytého* úpadku. Manažeri jsou povinni podat insolvenční návrh i tehdy, bude-li firma schopna platit své splatné závazky, avšak její *souhrnné* (i nesplatné) závazky budou převyšovat hodnotu jejího majetku. Podají-li insolvenční návrh opožděně, v době, kdy zde zbude jen prázdná firemní skořápka zbavená majetku, odpovídají za to osobně. **Členové statutárních orgánů právnických osob (jednatelé, členové představenstva) a fyzické osoby – podnikatelé⁶ nesou za splnění povinnosti podat insolvenční návrh neomezenou vnější odpovědnost přímo vůči věřitelům.** V případě kolektivních statutárních orgánů stihá povinnost podat návrh každého jednotlivého člena orgánu.⁷ **Ostatní manažeri (například finanční ředitelé)⁸ nesou odpovědnost uvnitř firmy, v rozsahu své pravomoci.** Odpovědné osoby nemohou formálně přenést svou odpovědnost na jiné osoby. Soudy například dovodily, že pokud jednatel právnické osoby neposkytuje potřebnou součinnost třetí osobě, se kterou uzavřel smlouvu o vedení účetnictví, ne-

zbavuje jej to osobní odpovědnosti, když bez jeho součinnosti účetní nemohl splnit zákonnou povinnost.⁹

Trestní odpovědnost se může týkat všech uvedených osob, a to případně ve formě spolupachatelství anebo účastenství.¹⁰

PROTIKRIZOVÁ NOVELA

Povinnost manažerů podat insolvenční návrh v případě skrytého úpadku není zcela nová. Zákon ji znal již dříve. Takzvaná „protikrizová“ novela insolvenčního zákona¹¹ však účinnost tohoto opatření dočasně pozastavila do 31. prosince 2011.

Protikrizová novela byla zdůvodněna probíhající ekonomickou krizí. Očekávalo se od ní, že „zjemní“ přísně nastavené podmínky pro povinnost dlužníka podat na sebe insolvenční návrh. V důvodové zprávě se lze dočíst, že jejím cílem bylo, „*aby do insolvenčních procesů zbytečně nevstupovaly subjekty, jejichž majetková situace technicky odpovídá definici předlužení v insolvenčním zákoně, které však provozem svého podniku generují dostatečný „cash flow“ (peněžní tok), dovolující jim překonat krizové stavy jinými způsoby.*“ Pesimista by k tomu mohl poznamenat, že pokud tyto subjekty generovaly peněžní toky projiďáním svého majetku nebo přijímáním dalších úvěrů, šlo jen o zavírání očí před bujením skryté nemoci.

Ať již novela přinesla očekávaný pozitivní efekt, nebo jen prodloužila agónii neživotascopných firem, zmírnění podmínek pro podání insolvenčního návrhu bylo dočasné a neplatí od 1. ledna 2012.

AKTIVA A PASIVA – DVĚ STRANY JEDNÉ MINCE

Zákon stanoví, že manažer je povinen podat insolvenční návrh bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděl, nebo při náležitě pečlivosti měl dozvědět o úpadku firmy. **V souvislosti se skrytým firemním úpadkem musí jednatelé, členové představenstev, finanční ředitelé a další pracovníci v rozsahu svých pravomocí průběžně sledovat dvě hodnoty, a to aktiva a pasiva firmy.**

2 Fyzické osoby – podnikatelé a právnické osoby jsou v tomto článku pro zjednodušení označovány souhrnně jako „firmy“.

3 Viz § 3 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona.

4 Viz § 3 odst. 3 insolvenčního zákona.

5 Pro usnadnění hodnocení, zda je firma v úpadku ve formě platební neschopnosti, insolvenční zákon (§ 3 odst. 2) zavedl dokonce několik právních domněnek platební neschopnosti.

6 Vnější odpovědnost přímo vůči věřitelům se týká osob, které jednájí za firmu navenek. Obecně upravuje jednání za firmu § 13 obchodního zákoníku (ObchZ). Jednání za akciovou společností upravuje § 191 ObchZ, jednání za společnost s ručením omezeným § 133 ObchZ, jednání za veřejnou obchodní společností § 81 ObchZ a jednání za komanditní společností § 101 ObchZ. Vnější odpovědnost nese také likvidátor právnické osoby.

7 Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 2683/2008.

8 Vnitřní odpovědnost dovnitř firmy mohou nést osoby zmocněné či pověřené k výkonu činnosti, a to v rámci své pravomoci. Půjde o generální ředitele, finanční ředitele, vedoucí odštěpných závodů, prokuristy, vedoucí ekonomických útvarů apod.

9 Nejvyšší soud České republiky to dovodil v rozhodnutí vydaném pod sp. zn. 5 Tdo 166/2009 v souvislosti s naplněním skutkové podstaty trestného činu zkršlování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 125 trestního zákona (dnes zkršlování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 254 nového trestního zákoníku); dalším trestněprávním aspektem odpovědnosti jednatelů osob se věnují rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 679/2008 a 5 Tdo 95/2008.

10 Viz kupř. rozhodnutí publikované v zelené Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 36/2010.

11 Novela byla provedena zákonem č. 217/2009 Sb., kterým byl změněn nový insolvenční zákon, účinný od 1. 1. 2008 a některé další související předpisy.

Pasiva představují souhrnný stav všech závazků, včetně těch, které nejsou ještě splatné. Domnívám se, že za určitých podmínek lze po určitou dobu odečíst od všech závazků vlastní kapitál firmy, dohodne-li se na tom management firmy s jejími vlastníky (společníky, akcionáři). Pak stačí po určitou přechodnou dobu sledovat pouze hodnotu cizího kapitálu. V takovém případě zde může být vnitřní dluh (vůči společníkům či akcionářům), nikoli však vnější dluh (vůči externím věřitelům). Vnější dluh zde nebude, pokud se hodnota majetku firmy rovná alespoň objemu vnějších závazků firmy (cizímu kapitálu). Podrobné zdůvodnění této úvahy ale přesahuje možnosti tohoto článku a rozhodně nejde o obecně využitelné řešení.

Nelze však pochybovat o povinnosti manažerů podat insolvenční návrh, pokud i hodnota cizího kapitálu (cizích zdrojů) je vyšší než hodnota majetku firmy. To je také důvod, proč platí povinnost podat insolvenční návrh i pro jednatel společnosti s ručením omezeným, který je současně jediným společníkem firmy, nebo pro člena představenstva, který je současně jediným akcionářem společnosti.¹² Majitelé firmy mohou rozhodnout o tom, že se vzdají „své části koláče“ (tu představuje vlastní kapitál), nemohou ale rozhodnout o té části aktiv, která náleží věřitelům (což je cizí kapitál).

Hodnota pasiv firmy je v každém případě poměrně snadno zjistitelná. Je patrná kupříkladu z rozvahy, která je součástí účetní závěrky firmy. Problém může vzniknout snad jen tehdy, když firma neuznává některý závazek, neneviduje jej v účetnictví a následně se ukáže, že je důvodný.

Druhá hodnota, kterou musí management průběžně sledovat a vyhodnocovat, je skutečná tržní cena *aktiv* firmy (jejího majetku). Ta již není tak snadno zjistitelná. Účetní hodnota aktiv není totožná s jejich skutečnou tržní cenou.¹³ Lze ji jen odhadovat.¹⁴ Manažer přesto nemůže rezignovat na svou povinnost sledovat průběžnou *reálnou* hodnotu firemních aktiv. Některé rozdily účetní a tržní ceny majetku budou zcela zjevné (nedobytné pohledávky, nemovitosti, vozový park). Jiné se budou zjišťovat obtížněji. V každém případě je vhodné vnímat, že ať již se manažeri vypořádají s oceňováním jakkoli, jimi provedené ocenění nemusí být konečné. Správnost jejich postupu může být prověřena v civilním soudním řízení v případě žaloby na náhradu škody za nepodání insolvenč-

ního návrhu anebo v trestním řízení. Pak bude určující nikoli cena majetku zjištěná manažery, ale cena aktiv zjištěná v soudním řízení. Zkreslené ocenění majetku firmy nezbaňuje manažery jejich osobní odpovědnosti.¹⁵

BOD ZLOMU

Povinnost manažerů podat insolvenční návrh vzniká v případě firemního úpadku tehdy, má-li firma nejméně dva věřitele a hodnota jejich aktiv je nižší než hodnota pasiv. Při stanovení hodnoty aktiv lze přihlídnout k další správě majetku firmy anebo k dalšímu provozování podniku. To je však pojmově možné jen tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že firma bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat.¹⁶

Pokud je aktuální hodnota aktiv nižší než hodnota pasiv, jde o *bod zlomu*. Manažer v takovém případě přichází k rozcestí, kde se musí rozhodnout, zda podá insolvenční návrh, nebo půjde jinou cestou. Manažer je placen za *reálný* odhad situace, prováděný s péčí řádného hospodáře, v mezích rozumného podnikatelského rizika. Povinnost podat insolvenční návrh může vyloučit jen *reálné* očekávání brzkých konkrétních výnosů ze správy majetku firmy (například nájemného za nemovitosti, které je splatné za delší období) nebo výnosů ze ziskového provozu podniku (zejména v případě pravidelného cyklického dosahování výnosů v určitých termínech).

Zda byl odhad manažerů reálný či nikoli, se nakonec ukáže. Podle výsledku bude poměřována jejich osobní odpovědnost zejména v případě opožděného dlužnického návrhu, nebo podají-li insolvenční návrh věřitelé. Z tohoto pohledu je značně riziková nedomyšlená mimosoudní restrukturalizace, která již od samého počátku (podle restrukturalizačního plánu) nemohla odstranit předlužení firmy, anebo nereálné očekávání vstupu strategického partnera. Zákon také stanoví, že povinnost manažerů podat insolvenční návrh je bezvýjimečná, jestliže již jednou proběhl test likvidity firmy v podobě neúspěšného zpeněžení jejich aktiv v exekuci.¹⁷

CIVILNÍ ODPOVĚDNOST

Odpovědnost manažerů za opožděné podání anebo nepodání návrhu na prohlášení konkurzu dovedla soudní praxe již podle dřívějšího zákona o konkurzu a vyrovnání. V této souvislosti lze převyprávět příběh, který doputoval v loňském roce až na Nejvyšší soud České republiky.

Soudy posuzovaly situaci, kdy jedna stavební společnost, v době, kdy se již nacházela v úpadku, objednala u jiné firmy stavební práce v ceně 100 000 Kč. Když byly práce provedeny, uhradila za ně pouze 40 000 Kč,¹⁸ a poté podala návrh na prohlášení konkurzu na svůj majetek. Návrh byl zamítnut pro nedostatek majetku. Poškozená firma požadovala náhradu škody po předsedovi představenstva a členovi představenstva stavební společnosti ve výši zbývajících 60 000 Kč. Žalobu zdůvodnila tím, že členové představenstva stavební společnosti porušili povinnost podat bez zbytečného odkladu návrh na prohlášení konkurzu na majetek společnosti s tím, že kdyby tuto povinnost neporušili a podali návrh na prohlášení konkurzu, nevstoupila by s nimi poškozená firma do zá-

12 Viz rozhodnutí publikované v zelené Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 41/2010.

13 Zkreslují ji účetní odpisy a podobně.

14 Skutečná tržní cena majetku se zjistí až jeho prodejem. Bude zpravidla jiná u běžného prodeje a v krizovém prodeji. Odpovědnost manažera může být založena již tím, že k prodeji aktiv nedojde včas, ale až v tísní, vyvolané úpadkem firmy.

15 Déle než insolvenční právo zná institut předlužení občanský soudní řád z řízení o dědictví. Zde lze zmínit rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 3183/2007 ze dne 29. 4. 2009, v němž bylo judikováno, že ani závěr činěný soudem v řízení o dědictví ve smyslu ustanovení § 175o občanského soudního řádu o obecné ceně majetku zůstavitele, výši dluhu a čisté hodnotě dědictví, případně výši předlužení dědictví, není definitivním závěrem o rozsahu a hodnotě zůstavitelova majetku předurčujícím odpovědnost dědiců za zůstavitelovy dluhy (§ 470 občanského zákoníku). Závazné posouzení této hodnoty lze očekávat až v nalézacím soudním řízení.

16 Viz § 3 odst. 3 in fine insolvenčního zákona; další správu majetku nebo další provoz podniku jako faktor, který lze zohlednit v rámci úvahy o předlužení firmy, zpravidla vylučuje vstup firmy do likvidace.

17 Viz § 98 odst. 1 in fine insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 1. 2012. Jde o situaci, kdy se při zpeněžování aktiv firmy v exekuci ukáže, že hodnota aktiv je nižší než hodnota závazků.

18 Obě ceny jsou pro zjednodušení upraveny (řádově však odpovídají uváděnému případu).

vazkového vztahu a její majetek by se nezměnil v důsledku neúplného zaplacení ceny za provedené práce.

Soud prvního stupně žalobě vyhověl. Odvolací soud rozhodnutí změnil s tím, že žalovaní členové představenstva si ce porušili svou povinnost podat návrh na prohlášení konkurzu, poškozené firmě však mohla vzniknout škoda pouze ve výši nákladů, které vynaložila v souvislosti s plněním závazku, tedy jen škoda skutečná, nikoli škoda ve výši sjednané ceny, která zahrnuje i ušlý zisk. Nakonec se věci zabýval Nejvyšší soud České republiky. Ten dal za pravdu soudu prvního stupně. Uzavřel věc s tím, že žalovaní manažeři skutečně odpovídají za opožděně podaný návrh na prohlášení konkurzu a musí osobně zaplatit poškozené firmě 60 000 Kč, tedy rozdíl až do výše skutečně sjednané ceny.¹⁹

Již před přijetím nové právní úpravy tak Nejvyšší soud dovodil, že manažeři odpovídají věřitelům za škodu, kterou způsobí tím, že podají opožděně dlužnický návrh, a naznačil též způsob výpočtu výše škody. Základní princip spočívá v tom, že manažer je povinen nahradit škodu ve výši dluhu, který již nelze uhradit z firemních prostředků.²⁰

Dnes je již pravidlo „neplatí firma, platí manažer“ obsaženo přímo v zákoně.²¹ Lze očekávat, že se jim budou soudy řídit.

Jak již bylo uvedeno, protikrizová novela insolvenčního zákona dočasně pozastavila povinnost manažerů podat insolvenční návrh v případě skrytého firemního úpadku (předlužení). Chyběla zde dočasně možnost požadovat náhradní plnění po managementu firmy. Pokud však manažer nepodá insolvenční návrh po 1. lednu 2012, odpovídá věřitelům za škodu nebo jinou újmu, kterou jim tím způsobí, a musí jim zaplatit to, co již není schopna zaplatit firma.

Zákon dnes přímo stanoví, že škoda nebo jiná újma, za kterou odpovídá manažer, bude vyčíslena jako rozdíl mezi v insolvenčním řízení zjištěnou výší pohledávky věřitele a částkou, kterou věřitel v insolvenčním řízení na uspokojení této pohledávky skutečně obdržel.²² Důkazní břemeno o okolnostech, které by případně takovou odpovědnost vylučovaly, přesunul zákon na manažera.²³ Ten důkazní břemeno neunes, pokud neprokáže nade vší pochybnost, že jednal s péčí řádného hospodáře a v mezích rozumného podnikatelského rizika.

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST

Situaci, kdy management uzavírá smlouvy v době, kdy je již firma v úpadku, se nedávno zabývaly též trestní soudy. Dovídaly trestní odpovědnost jediného jednatele a společníka firmy za to, že od jiné firmy a k její škodě na základě předchozích objednávek odebral řezivo v celkové hodnotě 750 000 Kč a faktury za ně vystavené a splatné nezaplatil, ač musel být přinejmenším srozuměn s tím, že s ohledem na značné předlužení své firmy, které dodavatel zamlčel, nebude schopen za ně zaplatit. Nejvyšší soud České republiky případ kvalifikoval jako úpadkový trestný čin zvýhodňování věřitele, když jednatel firmy platil jen některým věřitelům a jiným ne.²⁴ Dovedl, že podstata trestného činu zvýhodňování věřitele spočívá v tom, že některým z věřitelů se dostane v rozhodném období od dlužníka na úkor ostatních věřitelů více, než by odpovídalo zásadě poměrného a rovnoměrného uspokojení všech věřitelů.²⁵ Z toho plyne jednoznačné poselství, že

částečné plnění závazků věřitelům nebo plnění jen některým věřitelům není možné jinak než v insolvenčním řízení, podle pravidel, která stanoví insolvenční zákon.²⁶

Při opožděném podání insolvenčního návrhu v případě skrytého firemního úpadku (předlužení) se mohou manažeři dopustit zejména trestného činu zvýhodnění věřitele. Nový trestní zákoník totiž rozšířil dosah této skutkové podstaty tak, že se vztahuje na *jakýkoli* úpadkový stav firmy, tedy i na její předlužení. V jednotlivých konkrétních situacích ale přicházejí v úvahu i některé další úpadkové delikty, včetně trestného činu poškození věřitele a způsobení úpadku,²⁷ jakož i trestné činy porušení povinnosti při správě cizího majetku, porušení povinnosti při správě cizího majetku z nebalosti a zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění.²⁸

ODPOVĚDNOST ZA ŘÁDNÝ NÁVRH

Zákon výslovně stanoví, že povinnost podat insolvenční návrh není splněna, bylo-li řízení o insolvenčním návrhu vinnou navrhovatele zastaveno nebo byl-li jeho insolvenční návrh odmítnut. Tak končí v praxi zhruba polovina všech insolvenčních návrhů.²⁹ V případě vadného návrhu jen marně běží čas a narůstá riziko civilní i trestní odpovědnosti manažerů.

První fáze insolvenčního řízení, která počíná běžet podáním insolvenčního návrhu a končí rozhodnutím o něm, je postavena na principech sporného řízení. Insolvenční návrh je žalobou svého druhu. Soud nezjišťuje z vlastní iniciativy skutečný stav věci. Zabývá se jen tvrzeními a důkazními návrhy, které jsou obsaženy v insolvenčním návrhu. Rozhoduje na základě stavu, který mu navrhovatel popíše a prokáže, nikoli na základě skutečného stavu. Skutečný stav firmy soud nezná (není vševědoucí). Navrhovatel proto nese odpovědnost za to, že jeho tvrzení v insolvenčním návrhu jsou úplná a že jejich pravdivost osvědčí v potřebném rozsahu navrženými

19 Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 1481/2009 ze dne 21. 7. 2010.

20 Také v rozsudku vydaném dne 20. 10. 2009 pod sp. zn. 29 Cdo 4824/2007 Nejvyšší soud dovodil, že vznikla-li věřiteli pohledávka až v době, během níž byl statutární orgán společnosti či jeho člen v prodlení se splněním povinnosti podat návrh na prohlášení konkurzu, škodou je rozdíl mezi tím, co společnost jakožto dlužníku zbývá věřiteli splnit, a částkou, již věřitel posléze obdržel v konkurzu na úhradu této pohledávky.

21 § 99 odst. 1 insolvenčního zákona.

22 § 99 odst. 2 insolvenčního zákona.

23 § 99 odst. 3 insolvenčního zákona.

24 Trestný čin zvýhodňování věřitele podle § 256a trestního zákona, ve znění účinném do 31. 12. 2009, od 1. 1. 2010 jde o trestný čin zvýhodnění věřitele podle § 223 trestního zákoníku

25 Rozhodnutí Nejvyššího soudu vydané pod sp. zn. 5 Tdo 658/2010. Co se týče výše způsobené škody, Nejvyšší soud konstatoval, že je třeba v trestním řízení zjistit, kteří věřitelé patří do kategorie zvýhodněných a kteří do kategorie poškozených, musí být zjištěn rozsah uhrazených pohledávek za celé posuzované období a z toho vyplývá, kdo a v jakém rozsahu byl jako věřitel zvýhodněn a kdo poškozen.

26 Výjimku z tohoto pravidla představuje dohoda věřitelů a restrukturalizace jejich pohledávek, která přivodí zánik předlužení a obnoví platební schopnost firmy.

27 Jednotlivými úpadkovými trestnými činy podle nového trestního zákoníku se podrobně zabývají autoři JUDr. František Půry a doc. JUDr. Josef Kuchta, CSc. v článku Postih úpadkových deliktů podle nového trestního zákoníku s přihlédnutím k úpravě přípustného rizika, Bulletin advokacie 9/2011, str. 13 a násl.

28 Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 5 Tdo 166/2009 (ve vazbě na novou úpravu).

29 Viz statistiky na adrese: <http://www.insolvenčni-zakon.cz/expertni-skupina-s22/statistiky.html>.

důkazy. To platí, i když dlužník podává návrh sám na sebe a nikdo mu neodporuje.³⁰ Insolvenční návrh, který neobsahuje všechny náležitosti nebo který je nesrozumitelný anebo neurčitý, soud odmítne, aniž by dlužníka vyzýval k odstranění vad návrhu.³¹ Neplatí zde obecné pravidlo, že soud vyzývá navrhovatele k odstranění vad podání.³²

30 S ohledem na dané téma není rozebírán insolvenční návrh, který podává na dlužníka věřitel. Tam platí nejen, co je uvedeno, ale i to, že soud hodnotí tvrzení a důkazy obou stran řízení a dokazování probíhá v širším rozsahu. V případě, že se dlužník brání insolvenčnímu návrhu věřitele, jde o typický soudní spor, tedy o bitvu s přesnými pravidly, v níž je třeba včas kvalifikovaně útočit nebo se včas kvalifikovaně bránit. Soud nezjišťuje a nesmí zjišťovat z vlastní iniciativy skutečný stav věci. Zabývá se jen tvrzeními a důkazními návrhy stran sporu a je povinen rozhodovat na základě prokázaného, nikoli skutečného stavu věci. Kvalifikovaný postup a volba vhodné strategie ovlivňuje výrazně rozhodnutí soudu.

31 Viz § 128 odst. 1, zejména věta druhá insolvenčního zákona.

32 Dle § 128 odst. 2 ve vazbě na § 128 odst. 1 insolvenčního zákona může soud vyzvat navrhovatele k odstranění vad a určit lhůtu k doplnění návrhu jen pokud se vady netýkají přímo tvrzení a důkazních návrhů, ale pouze příloh návrhu.

33 Richter, T.: Insolvenční právo, 1. vyd., ASPI, Wolters Kluwer, Praha 2008, str. 206 a 207.

Aby byla v případě firemního úpadku vyloučena osobní odpovědnost manažera, musí podat nejen včasný, ale i řádný insolvenční návrh.

ZÁVĚR

Právní teorie odhadovala v souvislosti s novým insolvenčním zákonem, že „bude podíl dlužnických návrhů u korporálních dlužníků dále vzrůstat, a to mimo jiné i v souvislosti s tím, jak si jejich management začne být vědom rizika potenciálně zdrcující civilní odpovědnosti za škodu způsobenou průtahy v zahájení insolvenčního řízení.“³³ Protikrizová novela odsunula nová pravidla až na den 1. ledna 2012. Tímto dnem manažeri firem neodvolatelně ztrácejí čas na další přípravu a vstupují z cvičiště na bojiště. Chybný postup pro ně znamená tvrdou osobní odpovědnost.

Nové poměry představují výzvu také pro advokáty, kteří se budou nacházet na straně firemních věřitelů, dlužníků anebo jejich manažerů. Přeji všem, aby situaci úspěšně zvládli.

✿ Autor je advokátem v Praze, členem představenstva ČAK a insolvenčním správcem se zvláštním povolením.